

2022-01-03

Skapelse och evolutionen

Jag har kommit till att bli övertygad om allt liv på jorden har en gemensam historia och att de olika arterna har uppstått genom en gradvis utveckling eller evolution. En process som tagit hundratals miljoner år. Men hur går detta ihop med tron på en skapargud? Bibeln ger ju oss en *skapelseberättelse*, inte en *evolutionsberättelse*. Kan skapelse och evolution förenas? Hur ska vi förhålla oss till så olika förklaringar av livets uppkomst?

Det finns huvudsakligen tre modeller som man kan tänka sig.

1. Det första är att betrakta evolution och skapelse som två konkurrerade system som *inte* kan förenas. Båda kan inte vara sanna, antingen är evolutionen ett faktum och då har det inte skett någon skapelse, eller så är skapelseberättelsen bokstavligen sann och då måste evolutionen vara falsk. Man måste helt enkelt välja sida.

Det kan nämnas att det finns både ateister och skapelsetroende som förespråkar den här modellen där skapelse och evolution utesluter varandra.

För mig är den här modellen ingen framkomlig väg. Jag tror givetvis att Gud har skapat världen men jag kan inte heller bortse från bevisen för evolution.

2. Den andra modellen är att evolution och skapelse handlar om två helt olika saker som per definition inte kan motsäga varandra. De svarar på olika frågor. Medan evolutionsteorin svarar på frågan *hur*, svarar skapelseberättelsen på frågan *varför*. Om vill man veta hur det gick till när livet på jorden uppstod är evolution svaret, vill man veta den bakomliggande meningen, varför livet på jorden existerar, är skapelse svaret. Båda svaren kan vara sanna, om än på olika sätt.

Som exempel kan man låta en astronom och en poet bägge beskriva en solnedgång. En astronom ger faktabeskrivning av hur jorden roterar i rymden som gör att vi upplever det som att solen sänker sig ned under horisonten, en poet ger en helt annan beskrivning. Det betyder naturligtvis inte att astronomen kan säga till poeten att din dikt inte är sann, men fakta och poesi är två olika världar som inte kan komma i kontakt med varandra och därmed inte heller utesluta varandra.

Är detta en framkomlig väg? Är det så att skapelse och evolution är två olika världar. Nej, inte heller detta håller vid en närmare granskning. Visserligen är evolutionsteorin en naturvetenskaplig förklaring vilket skapelseberättelsen inte är. Skapelseberättelsen är teologi och har inga ambitioner om att ge en vetenskaplig förklaring till livets uppkomst på jorden.

Men både evolutionsteorin och skapelseberättelsen handlar om en och samma verklighet även om man beskriver verkligheten ur olika perspektiv. Det handlar inte i första hand om att de ställer olika frågor (hur eller varför) utan de ställer samma frågor fast liksom riktade åt olika håll. Även inom evolutionsteorin ställer man frågan varför, (varför har giraffen så lång hals t ex) liksom även skapelseberättelsen svarar på frågan hur (hur skapade Gud: ur intet eller med befintlig materia).

Men när det gäller evolution söker man inomvärldsliga förklaringar dvs. man söker efter förklaringar utan att blanda in Gud. Det betyder inte att evolutionsbiologer inte skulle kunna vara troende, men en förklaring där Gud finns med som en aktör är ingen *vetenskaplig* förklaring.

I bibelns skapelseberättelse ger man å andra sidan *teologiska* förklaringar till livets uppkomst dvs. här räknar man med Gud som aktör. Skapelseberättelsen vill säga oss hur och varför Gud skapade världen och vad tron på en skapargud leder till för syn på skapelsen och människan.

3. En tredje modell är att skilja på *primär* och *sekundär* orsak. Den sekundära orsaken är den vi omedelbart ser medan det kan finnas bakomliggande orsaker som är viktigare.

Tänk dig jag kastar en sten genom en ruta. Vad är orsaken till att rutan går sönder, jag eller stenen? Båda är rätt svar. Den primära orsaken är jag själv, som kastade stenen. Men den sekundära orsaken är själva stenen som träffar rutan med tillräcklig kraft så att glaset splittras. Den primära orsaken är den grundläggande, bakomliggande förklaringen. Den är inte den omedelbara förklaringen och man kanske inte ens ser den. Jag kan ju ha gömt mig i ett buskage så att ingen såg vem som kastade. Allt man ser är en sten som krossar en ruta, men ingen skulle anklaga stenen för det.

När det gäller förhållandet mellan evolution och skapelse så är en skapande Gud den primära orsaken medan evolutionsteorin handlar om sekundära orsaker. Gud har skapat världen, materien och naturlagarna och gav dessa vissa inneboende egenskaper på samma sätt som jag gav stenen vissa egenskaper i fråga om hastighet och riktning när jag slungade iväg den.

Universums egenskaper var sådana att liv så småningom uppstod på en planet och detta liv utvecklades till myriader av olika arter varav en art blev människan. Gud har inte styrt processen mer än initialt. När jag kastar en sten styr jag den vid själva kastet men inte sen. Gud har alltså inte styrt evolutionen utan låtit de leva sitt eget liv. Att skilja på primära och sekundära orsaker har för mig blivit en framkomlig modell att harmonisera skapelse och evolution.

Här vill jag kort kommentera *intelligent design* som är ett försök att kombinera evolution och skapelse. Inom den rörelsen tar man alltså inte avstånd från evolutionen i sin helhet, och utesluter inte att många av våra egenskaper är resultatet av slump och naturligt urval men menar sig ha funnit vissa funktioner hos våra organ som omöjligt kan förklaras genom evolution. Gud (den intelligente designern) skulle då och då under evolutionens gång ha ingripit och orsakat några mutationer för att livet skulle ta en ny inriktning, alltså att Gud i vissa fall skulle är den sekundära orsaken. För mig innebär detta en bristfällig intelligent designer som måste in och hjälpa evolutionen över vissa trösklar eller styra in den på rätt spår när den gått in i en återvändsgränd. Det är som om när jag kastat stenen en halv sekund senare inser att den kommer missa sitt mål och då måste justera dess bana. (Vi får tänka oss att jag har tillgång till något magiskt kraftfält som jag kan använda för att påverka stenens flykt.)

Samtidigt är det ju ändå självklart för mig som kristen att betrakta världen som *designad*, dvs. att Gud avsiktligt har format universum och dess egenskaper på ett ändamålsenligt sätt. Livets mångfald på jorden är naturligtvis orsakad av Gud, men som den primära orsaken, inte den sekundära.

Länge var det dock en öppen fråga för mig om också människan var en del av evolutionen. Man hade ju kunna tänka sig att Gud valde att skapa människan separat, inte som slutprodukten av en lång utveckling. Men om jag nu ändå tror (vilket jag gör) att människan har sitt biologiska ursprung från nu utdöda homininer uppstår en rad andra frågor för mig.

För det första: var Adam och Eva historiska människor eller mytologiska figurer? Om människan är en gradvis utveckling från djuren, vad betyder det att vi är skapade till Guds avbild? Vad skiljer oss från djuren?

För det andra: i skapelseberättelsen i 1 Moseboken kan man få intrycket att människan skapades odödlig, men stämmer det? Var döden något som först kom in vid syndafallet?
Och för det tredje: hur ska man se på syndafallet? Är det en historisk händelse där något faktiskt hände och som påverkade alla efterkommande människor? Men kan man få ihop det med människans evolution?

Sådana frågor visar ju varför den andra modellen inte fungerar, skapelse och evolution må vara olika förklaringar på världens uppkomst men det är förklaringar som överlappar varandra. Hur vi ser på människans ursprung påverkar vår teologiska syn på människan.

I kommande essäer kommer jag skriva om mina funderingar kring de ovannämnda frågorna. Essä betyder 'försök', det är mina försök att komma fram till svar.